

Niče i njegova sestra nacistkinja

 pescanik.net/nice-i-njegova-sestra-nacistkinja

Sunday Times

Dva nadgrobna spomenika stoje jedan do drugog na crkvenom groblju malog sela Ruken, južno od Lajpciga: jedan pripada Fridrihu Niču, jednom od najvećih i najneshvaćenijih filozofa; drugi obeležava grob njegove sestre Elizabet, doživotne antisemitkinje koja je otela rukopise svog brata nakon njegove smrti i iskoristila ih kao podršku nacizmu, i tako na njegovoj filozofiji ostavila mrlju koja nikada nije potpuno izbrisana.

Danas se buldožeri koji pripadaju jednoj kompaniji za proizvodnju struje spremaju da prekopaju mesto u kojem su Niče i njegova sestra odrasli i sahranjeni da bi došli do nalazišta uglja koje leži ispod. Možda će Niče i njegova sestra morati da se presele. Njegovi sledbenici su pobesneli; seljani kažu da bi ekshumacija njihovog slavnog sina bila svetogrđe; stručnjaci za životnu sredinu citiraju Ničeeve reči "Budi veran tlu" i pitaju se zašto se iskopava još uglja koji će zagaditi zemljinu atmosferu. Ja bih bio oduševljen kad bi Niče bio iskopan, ako ni zbog čega drugog a ono zbog prilike da ga spasemo iz kandži njegove grozne sestre.

Pre nego što ga je 1889. šćepalo ludilo u 44. godini života, Niče je živeo u strahu od toga da će biti pogrešno shvaćen. "Pre svega", napisao je u *Ecce homo*, "ne zamenjujte me".^[1] Bio je konzervativni elitista, briljantni aforističar koji se borio za individualanu veličinu usred osrednjosti. Njegovi rukopisi su eksplozivni i apokaliptični, zgusnuti i složeni, i često šokantni u svojoj nasilnosti.

Ali, Niče nije bio nacista. Žestoko se suprotstavio nemačkom nacionalizmu, kao što je odbacio sve masovne pokrete; nije imao vremena za ideologe, ismevao je pojam tevtonske više rase i gnušao se antisemitizma u svim njegovim oblicima.

Elizabet je, naprotiv, bila oduševljeni fašista. U mladosti je bila pomagačica Riharda Vagnera, pa je sa svojim mužem antisemitom bez premca Bernhardom Fersterom (ove novine su ga opisale kao "najreprezentativnijeg lovca na Jevreje u čitavoj Nemačkoj") pokupila jednu od kompozitorovih šašavijih ideja i 1886. otišla u Paragvaj da osnuje arijevsku vegetarijansku republiku usred džugle, republiku koju su nazvali Nova Nemačka.

Niče se ogorčeno suprotstavljao rasističkom projektu od samog početka, izjavljujući da "nije želeo da ima ama baš ništa sa tim antisemitiskim poduhvatom... ako propadne, radovaću se". Elizabet je bila "moralno

naduvena", rekao je, "osvetoljubiva antisemitska guska". U jednom ljutitiom pismu rekao je sestri da bi sve nemačke rasiste trebalo poslati u paragvajsku džunglu, gde mogu da istrunu bez opasnosti po okolinu.

Kada je kolonija neizbežno propala, Elizabet se vratila u Staru Nemačku i dala se na preobražavanje svog brata, sada nepovratno poludelog, u simbol sopstvene uvrnute filozofije. Izdavala je njegova dela, pisala svoje, predrasuda pune, verzije njegovog života, i sakupljala njegove odbačenje beleške i objavljivala ih kao da su prave knjige, a naročito *Volju za moć*, koja će biti prihvaćena kako neka vrsta udžbenika za totalitariste. Kad je Niče umro, čoveka koji je objavio "Bog je mrtav" sahranila je na crkvenom groblju u Rukenu njegova pobožna sestra i to po punom luteranskom obredu.

Elizabet je pohlepno ponudila rukopise svoga brata kao podršku militarizmu i nacističkoj dominaciji svetom. Musolini je, po njenim rečima, bio "genije koji je ponovo otkrio vrednosti Ničeovog duha... Niče bi ga smatrao izvrsnim učenikom". Niče bi, siguran sam, smatrao Musolinija opasnim lakrdijašem.

Hitlerova volja za moć dovela je Elizabet do paroksizma oduševljenja. To što je Niče upozoravao na opasnosti od nacionalizma i antisemitizma prigodno je ignorisano. "Veza između nacionalsocijalizma i Ničea jeste heroizam njihovih duša", izjavila je. Nacisti su strastveno prigrlili Ničea, bolje rečeno osakaćenu verziju koju je stvorila njegova sestra: Hitler, koji verovatno nikad nije pročitao nijednu njegovu reč, bio je fotografisan kako zamišljeno zuri u bistu ovog velikog čoveka.

Kidnapovanje Ničeove misli je dovršeno kada je primerak dela *Tako je govorio Zaratustra*, poetskog dela o antidogmatizmu, položen u Memorijalni centar Tanenberg (podignut u znak sećanja na pobedu nad Rusijom u Prvom svetskom ratu), zajedno sa primerkom Hitlerove knjige *Mein Kampf*.

Kada je Elizabet umrla 1935, Hitler je došao na njenu sahranu, a pripadnici SA trupa su bili postrojeni duž puta koji vodi do groblja u Rukenu, gde je crkva bila umotana u zastave sa kukastim krstovima. Priča se da je Elizabet uredila da se Ničeov nadgrobnni spomenik pomeri četiri stope udesno kako bi se napravilo mesta za njen, na počasnom mestu između oca i brata. Čak i u smrti je manipulisala njime.

Ničeov ugled se nikad nije oporavio od Elizabetinog štetnog uplitanja. Betrand Rasel je smatrao Ničea "običnim megalomanijakom". Drugi su otišli još dalje, tvrdeći da je nacistički program genocida neposredno nadahnut njegovim rukopisima. Njegove knjige su držane u britanskim školama tokom rata kao dokaz đavolovog učenja.

Nacisti su, sa Elizabet kao dobrovoljnim saučesnikom, obmotali Ničea nacističkim simbolizmom. Ali sada, kada će verovatno biti izbačen iz groba da bi napravio mesta za rudnik uglja, javlja se prilika za simboličnu osvetu.

“Pustite me da siđem u grob kao časni paganin”, bio je jedan od poslednjih razumnih Ničeovih zahteva, i jedan od onih koje je Elizabet tipično ignorisala. Njegova ponovna sahrana, očišćena od religijskih dogmi i nacizma koji je odbacio, mogla bi da označi konačnu rehabilitaciju jednog od najznačajnijih i najzlouptrebljenijih svetskih mislilaca.

Elizabet Niče bi, s druge strane, trebalo da bud ekshumirana i sahranjena negde daleko, daleko od svog brata čiju je filozofiju tako gnusno ubila. Paragvajska džungla bi sasvim odgovarala.

Ben Macintyre, “Nietzsche and his Nazi sister”, *The Times*, 28. 3. 2008.

Prevela Olja Petronić

1. Fridrih Niče, *Ecce homo*, Grafos, Beograd, 1988, str. 5, preveo Jovica Aćin. [↑](#)